

Kristalmeer met riet- en gevlekte orchis

SCHEPPING,

EEN HALVE EEUW SPELEN MET NATUUR

Ik ben opgegroeid in Utrecht-Oost. Als kind droomde ik al van een plekje buiten, tussen vogels, bomen en bloemen. In 1973 kon ik ontsnappen naar Drenthe. Door de aankoop van een boerderijtje met 1,4 hectare grond kon ik mijn droom waarmaken. De beginfase van natuurgebied Schepping heb ik beschreven in Oase van 2004. Hoog tijd voor een vervolg.

Tekst en foto's: Eef Arnolds

Van kale akker naar lommerrijk erf en parklandschap

Aanvankelijk was mijn boerderijtje aan alle kanten omgeven door uitgestrekte akkers. Schaduw gaf slechts één appelboom op het erf. Tegenwoordig gaat het huis schuil achter een beukenheg en hoge bossingels met veel zoete kers. Zelfs vanuit de lucht is het 's zomers nauwelijks zichtbaar, want de pannendaken zijn overgroeid met klimplanten: druif, blauwe regen en trompetbloem. Rond de woning

Wilde narcis in de bossingel

liggen lommerrijke en bloemrijke tuinen met inheemse soorten en cultivars, een moestuin en een kas. Rond 1900 maakte Schepping deel uit van een droog heideveld. Het ligt grotendeels op een dik pakket geel zand met een dunne humeuze bovenlaag en in de diepe ondergrond keileem. Een stuk van het erf heeft van oorsprong een dikkere humuslaag, mogelijk van een vroeger veentje. Hier is een loofbosje geplant waar ik in de loop van jaren twintig stinsenplanten heb geïntroduceerd. Ze doen het verrassend goed dankzij het veelvuldig uitstrooien van basenrijke as uit de houtkachel. Succesvol zijn o.a. wilde narcis, boerenkrokus, vingerhelmbloem, donkere ooievaarsbek en armbloemig look.

In 1983 is achter het huis een kunstmatige vijver aangelegd op vijverfolie. Veel planten zijn hier gepoot, zoals witte waterlelie, waterdrieblad, dotterbloem en wateraardbei. Andere zijn spontaan verschenen, o.a. koningsvaren, holpijp en kransvederkruid. Binnen de kortste keren bulkte het water van leven: libellen,

waterkevers, kokerjuffers, kikkers, salamanders... Heerlijk, de koorzang van groene kikkers op een zoele zomeravond!

De voormalige, licht golvende braakakker wordt al vele jaren begraasd door heideschape. Er is spontaan een schraal grasland ontstaan waar grasklokje, muizenootje, schapenzuring en kleine vuurvlinder zich thuis voelen. Eind jaren zeventig zijn verspreid boompjes geplant, vooral berken. Nu

De tuin achter het huis, in de lente

heeft de Schapenwei het karakter van een parklandschap met forse, grillige bomen.

Het Bevrijde Land

Mijn spel met de natuur werd in 1989 uitdagender door de aankoop van een aangrenzende maïsakker van drie hectare. De bovengrond was na decennia landbouwgebruik sterk bemest en verontreinigd met pesticiden. Alle bovengrond is aan de kant geschoven en het bovenste zand werd afgevoerd, waardoor dit perceel werd 'bevrijd' van de ballast van het verleden. Door het graven van laagtes en het opwerpen van heuvels van zand en keileem is een hoogteverschil gecreëerd van acht meter. Er ontstonden twee plassen, het Kristalmeer en de Azuren Zomp. De strook met voedselrijke bovengrond werd ingeplant met boompjes en struiken, die inmiddels zijn uitgegroeid tot mooie bossingels en struwelen.

Op het Bevrijde Land heb ik verder geen planten geïntroduceerd omdat ik de spontane ontwikkeling van levensgemeenschappen wilde

Het Bevrijde land met spontaan gevestigde jeneverbessen

volgen. Op het voedselarme, zure zand ontstond een schraal grasland met soorten als schapengras, vogelpootje, zandblauwtje en muizenoor-tje. Plaatselijk vestigden zich struikhei, dophei, tormentil en stekelbrem. De oevers van de plassen stonden vol kleine zonnedauw en moeraswolfsklauw. Na twintig jaar waren veel pioniers op hun retour en werd de vegetatie eenvormig met dominantie van gewoon haarmos. Als experiment heb ik toen een klein gedeelte bestrooid met gemalen mergel. Het resultaat was spectaculair. Haarmos verdween en de soortenrijkdom nam sterk toe, mede dankzij het overwaaien van planten uit de aangrenzende natuur-tuin, zoals beemdkroon, bevertjes, parnassia en duifkruid. Van elders verschenen o.a. blauwe knoop, gevlekte orchis, rietorchis en rondbladig wintergroen. Inmiddels is de helft van het vergraven gebied voorzien van een ruime kalkgift (± 20 ton/ha).

Het Kristalmeer is gelegen in het bekalkte gebied. Aanvankelijk was het water zuur met als dominante plant knolrus. Nu is het basisch,

maar nog steeds voedselarm en kristalhelder. Spontaan hebben zich zeldzame planten van goed gebufferde vennen gevestigd, zoals pilvaren, oeverkruid, ondergedoken moerasscherm en moerashertshooi. Waarschijnlijk zijn ze meegelift met watervogels.

De noordelijke helft van het Bevrijde Land is niet bekalkt en ontwikkelt zich verder in de richting van heide en heischraal grasland. In de daar gelegen plas, de Azuren Zomp, zijn de oevers begroeid geraakt met plakaten geoord veenmos. Het is een wegbereider voor andere veenmossen die hoogvenen vormen; een proces van lange adem, maar het begin is gemaakt.

In beide plassen zijn bij het graafwerk eilandjes uitgespaard. Dat blijkt van groot belang voor watervogels. In de loop van jaren hebben hier zeven soorten watervogels gebroed, waaronder dodaars, kuifeend en brandgans. Broedpo- gingen op de oevers lopen steevast op een mislukking uit doordat roofdieren er gemakkelijk bij kunnen komen.

Het Vaderland

Dankzij een erfenis van vaderskant kon Schepping in 1998 andermaal worden uitgebreid met een aangren- zende akker van 1,5 ha. De bodem was hier voor de landbouw 'verbe- terd': het gele zand was grotendeels te vervangen door vruchtbare zwarte grond. Op het Vaderland zijn twee poelen en een laagte gegraven, waarbij lokaal de arme, lemige ondergrond is aangesneden. In een van de poelen ontwikkelt zich een veentje met veenmossen en klei- ne zonnedauw. Het omringende grasland is spontaan ontstaan en vanaf het begin beheerd als hooi- land. Aanvankelijk was het ruig met enorme pollen pitrus, maar door frequent maaien en afvoeren heeft er sterke verschraling plaatsgehad. Nu is het een 'ouderwets' hooiland met veel boterbloemen, margrietten,

Blauwe knoop

Sint-Jansvlinders op moeraswespenorchis

pinksterbloemen en zelfs een enkele gevlekte orchis.

De vruchtbare grond aan de buitenkant van het terrein is in 1999 beplant met inlandse loofbomen. Ze zijn nu al uitgegroeid tot een hoge boomsingel met veel dood hout en een rijke ondergroei met duizenden wilde narcissen en andere stinsenplanten. Regelmatig broeden hier wielewaal, appelvink en zomertortel, ongetwijfeld dankzij de rust en voldoende voedsel in het aangrenzende bloemrijke grasland.

Het landje van Harm Moet

Aan de noord- en oostzijde wordt Schepping begrensd door stroken bos die een bufferzone vormen tussen het natuurgebied en intensief gebruikt akkerland. De twee eigenaren van de bosjes woonden op enige afstand en keken er nauwelijks naar om. Daardoor groeiden heidere-licten dicht, verdrong Amerikaanse vogelkers inlandse bomen en stierven oude jeneverbessen door beschaduwing. Sommige omwonenden misbruikten het 'niemandslân' als stortplaats voor tuin- en bouwafval, motor- en fietscrossbaan en losloopterrein voor honden. In 2017 kreeg ik de kans om een

deel van deze bosjes te kopen, 3,4 ha groot, inclusief twee graslandjes en een verlaten erf met kapitale eiken en oude fruitbomen. Op dat erf stond tot in de jaren vijftig de woonwagen van Harm Moet. Hij hield een koe en een geit in een half ondergrondse stal en voorzag in zijn levensonderhoud door de verkoop van kachelpoetsmiddelen die hij in de omringende dorpen uitventte op een zilverkleurige fiets. Hij stak turven voor zijn kachel in een nabijgelegen veentje. Het erf ademt nog steeds deze bijzondere geschiedenis. Inmiddels is de meeste Amerikaanse vogelkers verwijderd, evenals het afval. Een stukje voormalige heide is afgeplagd en de eerste struikheide is teruggekeerd. Het hele gebied is omrasterd en wordt door heideschape begraasd. Een oase van schoonheid en rust.

Het grote genieten

De natuur heeft op mijn uitnodiging ruimhartig gereageerd. In de loop der jaren heb ik 54 soorten broedvogels waargenomen, 470 vaatplanten (deels geïntroduceerd), 30 dagvlinders, 420 nachtvlinders en 730 paddenstoelen. Minstens even belangrijk als deze spectaculai-

re biodiversiteit is de prachtige sfeer van het gebied, die elke dag tot een genot maakt.

In Oase gaan de meeste bijdragen over natuurtuinen, heemtuinen, speelplekken en andere groenvoorzieningen. De meeste objecten zijn, al dan niet tegen betaling, toegankelijk voor het publiek. Zulke voorzieningen zijn belangrijk om mensen in onze verstedelijkte samenleving fysiek in contact te brengen met natuur.

Ik heb een andere keuze gemaakt. In Schepping staat niet de ontplooiing van de mens centraal, maar de ontplooiing van de natuur. Daarom is Schepping alleen onder begeleiding een paar dagen per jaar toegankelijk. Naar mijn mening zijn zulke verstilde plekken ook broodnodig, als tegenwicht tegen de alom aanwezige menselijke activiteit.

Meer informatie: zie 'Schepping, nieuwe natuur in Holthe bij Beilen' van Eef Arnolds, gratis te downloaden op website: <https://schepping.org/>. Daar verschijnt ook ieder seizoen een blog over dit gebied.

Oase, www.stichtingoase.nl, zoek in tijdschriftarchief op Schepping.

21 mei, Rondleiding voor lezers

Zin om deze bijzondere tuin zelf te zien? Op zondag 21 mei is het, speciaal voor Oase-lezers, mogelijk om de tuin met eigen ogen te zien. Eef Arnolds, verzorgt twee keer een rondleiding, om 10.30 en om 14.00 uur. De rondleiding duurt ongeveer twee uur. De tuin ligt in de buurtschap Holthe, net buiten Beilen. Geef je op via mail: eefarnolds@hetnet.nl, vergeet niet om de gewenste tijd erbij te vermelden. Na opgave ontvang je de routebeschrijving en het adres.